

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydsk Maanedsskrift

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland
ved Cl. Eskildsen og H. Lausten-Thomsen.

INDHOLD:

1. *H. Lausten-Thomsen*: Flensborg Byskraa.
2. *Pastor Noack*: En Aarhus-Flensborg Forbindelse i 1284.
3. *Dr. Karl N. Bock*: Flensborg-Sproget.
4. *J. K. Petersen*: Folkeminder fra Flensborg.

Sønderjyllands Kreditforening

Telf. 398 Haderslev Telf. 399

Aktieselskabet

Københavns Tarm Kompagni

Frederiksholms Kanal 26, København K.
Central 5595. Telegradr. Danskslagt.

C. M. Hess' Fabrikker A/S., Vejle VEJLE STØBEGODS

Forhandlere overalt!

NEW DEPARTURE FRIHJULSNAV

BEDST

BILLIGST

Københavns Havn

Nordens største Havn

Spare og Laanekassen for Frøs og Kalvslund Herreder
i Rødding
(stiftet 1872)

Kontortid 9—12 & 2—5.

Køb dansk Arbejde!

Banken for Brørup og Omegn.

Aktieselskab.

Kontortid 10—12 & 2—4.

BRØRUP.

Overfarten Middelfart-Snoghøj

Korteste og bekvemteste Overfart over Lillebælt.
Tilkørselsforhold ideelle. Moderne Færger.

Fra Middelfart: 1, 2, -- 4, 5, 6, 7, 7,30, 8, 8,30, 9, 9,30, 10, 10,30, 11, 11,30, 12, 12,30, 13, 13,30, 14, 14,30, 15, 15,30, 16, 16,30, 17, 17,30, 18, 18,30, 19, 19,30, 20, 20,30, 21, 21,30, 22, 22,30, 23, 24.

Fra Snoghøj: 0,15, 1,16, 2,15, 4,30, 5,30, 6, 0, 7,30, 8, 8,30, 9, 9,30, 10, 10,30, 11, 11,30, 12, 12,30, 13, 13,30, 14, 14,30, 15, 15,30, 16, 16,30, 17, 17,30, 18, 18,30, 19, 19,30, 20, 20,30, 21, 21,30, 22, 22,30, 23, 23,30

Holsted Spare- & Laanekasse.

Kontortid: Holsted By 10—12 Fm., 2—5,30 Eftm.

Holsted St. Tirsdag, Onsdag og Fredag Fm. 10-12
Føvling hver Torsdag Fm. 10—12.

AARHUS PRIVATBANK

Hovedkontoret,
Aarhus.

København,
Nygade 1.

Udfører almindelige Bankforretninger.

Reserver 17 Millioner.

N. MIKKELSEN SØRENSEN

Murermester og Entreprenør

Ndr. Fasanv. 217 Tlf. C. 4520, Taga 1700 og 1717

KØBENHAVN

FORLANG

ATLA SØLVPLET

HOS DERES GULDSEMED
FRA

CARL M.COHR's FABRIKER

Forlang **Gulvtæpper**
fra
Sønderjydsk Tæppefabrik
A. R. KJÆRBY
Højer

Horsens Landbobank A/S

Kontortid 9½—2 og 4—5
HORSENS

Spare- & Laanekassen
for Kolding By og Omegn
Stiftet 1856.

Reservefond ca. 1½ Million

DANSK ANDELS LIVSFORSIKRINGSSELSKAB KOLDINGHUS

Jernbanegade 41 Kolding
Afdeling for Opsparingsuhre

Sparekassen for Haderslev Bys Omegn

Kontortid:
9—12, 2—4. Lørdag 9—1.
HADERSLÆV

Folkebanken for Als og Sundeved A/S

Kontortid: 9—1, 3—5.
SØNDERBORG

Alfred Benzon

København

C. 194

Halmtorvet 29.

D. R. S.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

1. Februar 1935.

FLENSBORG BYSKRAA

AF H. LAUSTEN-THOMSEN

Historieskrivnings Maal maa være at fremsætte Sandheden paa Grundlag af den Kundskab, der er opnaaet om svundne Tider. Er der andet Maal, stilles f. Eks. Historiegranskning og -skrivning i nationalpolitisk Tjeneste, fører det uundgaaeligt til Forvanskning. Der maa og kan drages Domme og Slutninger af Historien, men denne maa aldrig formes ud fra Dommene eller fra Granskeres og Forfatteres Forhaandsindstilling.

Særlig betydningsfuldt er det at mindes dette i et Grænseland. Sønderjyllands Historie er ikke bare en Del af Danmarks og langt mindre en Del af Tysklands Historie. Dens Oldtid og dens nordslesvigske Nutid er dansk, dens Historie er imidlertid i lange Tidsrum præget af Kappelstræbet eller af Kamp imellem Syd og Nord. Derfor er maaske Upartiskheden vanskeligere at opnaa her end de fleste Steder.

Det er derfor glædeligt, at man ogsaa fra tysk Side stræber efter Objektivitet, ganske vist ikke altid med lige Held. Man kan ikke undgaa at tænke paa dette, naar man sysler med den gamle Flensborg Stadsret af 1284. Den er udgivet paa en meget smuk Maade af Universitetets Bibliotekar, Professor P. G. Thorsen i 1855 og af ham forsynet med en »Forerindring«, hvori der bl. a. staar:

»Omtrent vistnok fra 1250 var Flensborg en »Axelkøping« (villa forensis) 3: udskilt fra Herrederne, hvori den oprindelig laa, da det maa antages for vist, at en Tillæmpning af den gamle slesvigske Stadsret gjaldt og brugtes i det mindste omtrent en Menneskealder, før Byen fik sin egen, paa Dansk affattede Stadsret 1284.« Den begynder:

»Her byriæs bymens skra af flænsborgh.

Fra wors hærræ aar thusænd winter oc tuhundræth fyrsin

tiughæ oc fyrræ wintær, a fyrmer wor frugh aftæn, aldærmen oc olle bymæn i flænsborgh lotæ scriuæ thinnæ scra, thær hærtugh woldemar af iutland gaf them oc stathfæst mæth sin naath oc wold, for thi at the hafth ey fyr stathæligh skraa«.

Dette er naturligvis vanskeligt at læse, baade fordi Sproget har forandret sig, og især fordi den Tids Retskrivning var en anden og usikrere end vore Dages. Der staar:

»Her begynder Bymænds Skraa af Flensborg. Fra vor Herres (Fødsel) Aar tusinde Vintre og fireogfirsindstyve Vintre, Dagen før vor Frue Aften (d. v. s. den 14. August 1284) lod Oldermænd og Raadmænd og alle Bymænd i Flensborg skrive denne Skraa, som Hertug Valdemar af Jylland gav dem og stadfæstede med sin Naade og Myndighed, fordi de ikke tidligere havde Byskraa.«

Der haves ikke nogen Opskrift af Byloven fra selve Aaret 1284, men der er opbevaret et Haandskrift, som Thorsen siger »er skrevet efter 1295, men før 1321«. Dette Haandskrifts Sprog er behandlet udførligt og letfatteligt af N i c o l a j A n d e r s e n i Afhandlingen »Gennem 600 Aar« i Sønderjydske Aarbøger 1899. Hans Hovedresultat ved Prøvelsen af Flensborg Bys Skraa er:

»For 600 Aar siden talte og skrev vore forfædre her i vor landsdel en dansk dialekt, der bortset fra mer ellre mindre betydelige mærker af oldsproget både med hensyn til lydforhold, bøjning og ordforråd næsten er ens med vort nuværende sønderjyske landsmål. . . . Og lad os drage de nærmeste konsekvenser. Af de foregående betragtninger følger uden videre, at

- 1, vort nuværende sønderjyske mål er et dansk mål, at
- 2, vort nuværende sønderjyske mål er et gammelt mål, og at
- 3, vort nuværende sønderjyske mål er et godt mål.

Men er det dansk, er det gammelt, er det godt, så er det tillige unægtelig godt gammelt dansk.«

Flensborg Byskraa er ved Siden af Rydaarbogen vort smukkeste Vidnesbyrd fra Middelalderen om gammel Danskhed ved Flensborg Fjord. Det er Vidnesbyrdene, der fører til Slutningerne, uden at der maa hugges Hæl og klippes Taa for at naa et givet Resultat; men ingen Lov er jævngod at følge som Sandhed, staar der i den lidt ældre jyske Lov.

Dr. F. G r a e f i Flensborg har til Byskraaens 650 Aarsdag udsendt en større Afhandling om dens Oprindelse og Betydning, og det er morsomt at se, hvorledes han gør sig Umage for at være uhildet

Flensb. Stadsret fra 1482 i Copibet til 1482 i Copibet

ien sunna & ei mieta husa laglot man.
Hw sum laglot man husar & her
betighar. giald foghat thre mark.
Af byman & im mannap.
drapar byman i by. & war frith
los swen af atar samind men. tha skal
han beta landz hre fyrtingh mark.
& by fyrtingh mark. & dothans fren
dar thinnar atau mark. & ien mark
gul. th hietar garsum. sw su i all
dan mark riki ar won. **D**an fast
han hot fyr en santind men kummar
til. tha beta hstop tolf mark til theghen
Af landz man drapar drap. giald.
i by landz man. elvar byman. & war
feld mæth aat samind men. eld gryn
with farska gning. beta landz hre
fyrtingh mark. & by. & dothans atung
hw sum fyr ar lagh. atar saalaf byman
Engi landz man maa dela ættasæl

En Side af Flensborg Byskraa.

men Nissen flytter med. Han kan ikke lade være at tage Stilling til det, han fortæller: »1282 tvang den forsamlede danske Adel Kongen til at anerkende Adelen's Parlamentarisme og til 1283 endeligt at indsætte den unge Hertug Valdemar i hans Len, Hertugdømmet Jylland.« Der er ingen Tvivl om, at Dr. Graef synes, at Kongen har begaaet Uret, Hertugen har opnaaet sin Ret. Det maa fremhæves, at han uden videre tager de gamle danske Former for Bynavne for det givne; hans Flid og gode Vilje er der ikke noget i Vejen med; det er hans Mening at tale Sandhed og kun Sandhed.

Derfor virker det pudsigt, naar han nok anfører Kolderup-Rosenvinges og Brøndum-Nielsens Behandling af det gamle Sprog, men ikke nævner Nicolaj Andersen, og naar han ganske forkaster Tanken om, at den danske Tekst til Flensborg Byskraa er den ældste. Den skal absolut være oversat fra Latin og derfra være »omdannet og oversat i det den Gang herskende Folkesprog, det danske«.

Han skriver: »Den danske Byret er bevaret i et meget smukt skrevet Eksemplar i Læderbind med Træsider og Sølvlukke, som indeholder Teksten paa 22 Pergamentblade. Det er den eneste Original, vi endnu har af Byretten.«

Det staar under Overskriften »Fra latinsk til dansk Byret«. Det er utvivlsomt, at det er en mulig Udvikling. Der kan godt have været en latinsk Tekst ældre end den bevarede danske; men sikkert er det, at vi ikke kender nogen saadan. Det ældste latinske Haandskrift fra 1386 er kun et Uddrag af Loven, og en plattysk Gengivelse er endnu yngre.

Man faar Indtryk af, at Dr. Graef paaviser Muligheden af en ældre latinsk Tekst som Grundlag for den jyske; han ønsker, at der skal være en saadan, han tror paa den, men deraf følger ikke, at man skal dele hans Tro. Den kan ikke afvises eller bevises, men Sandsynligheden taler rigtig nok i høj Grad for, at den danske Tekst er den oprindelige. Selv om det er naturligt, at latinsk Skrift i Flensborg den Gang som tysk Tale sammesteds i Dag har danske Bestanddele, er det dog endnu mere givet, at den maa have det; naar den er en Oversættelse fra dansk. Selv om Hertug Valdemar Eriksøn, Kong Valdemar Sejrs Sønnesøns Søn, let kan tænkes at lade sin danske Tale skinne igennem en latinsk Tekst, saa er det dog endnu sandsynligere, at han har haft den danske oprindelige Ordlyd liggende foran sig den 29. December 1284 i Tønder, da han skrev midt i Latin: »causa, que dicitur leggærwitsaach«, den Sag, der kaldes læggerwitsag (Sag om Lejermaalsbøde) eller naar han bruger det morsomme Dobbeltudtryk »bondo rusticus« (en Bonde fra Landet). Det

er Tale, der ogsaa er forstaaet af hans Vidner: Ridder Niels Knutson, Thomas Mule, Johannes Grubbe, Christiern Troos, Sune Sviresøn, Niels Tøndering og Drost Thycho. Det er nemlig den Tids Dansk. Det andet derimod er Paastande, og de har altid mindre Værdi, end Virkelighed har.

Kendsgerningen er, at den ældste Tekst er dansk, noget præget af sønderjydsk Sprogbrug, som rimeligt er i Flensborg. Mere ved vi ikke, men vi er ogsaa glade ved dette gamle og klare Vidnesbyrd, som det foreligger, et værdifuldt og utvetydigt Vidnesbyrd om vor Landsdels og dermed Flensborgs gamle Borgerkultur og danske Mordersmaal.

Flensborg Vaaben, kendes fra 1350.

Det her gengivne med Omskriften »Sigillum civitatis Flensborgens« (Flensborg Borgerskabs Vaaben) findes under Viborg Landstings Vidnesbyrd om Sønderjyllands Danskhed 1421.

EN AARHUS-FLENSBORG FORBINDELSE I 1284.

AF PASTOR NOACK, FLENSBORG.

At Flensborg, da det i 1284 fik sin Stadsret, var en allerede anselig By og en By i Fremgang, er ganske klart; saadanne Rettigheder, som Borgerskabet dermed faar Brev paa, tilstaar Landsherren kun en Købstad, som der maa regnes med.

Flensborg var da ogsaa allerede dengang en By med to eller maaske endda tre Kirkesogne; den første anselige Stenkirke, indviet til Døberen Johannes, havde i mere end et halvt Aarhundrede prydet den gamle By ved Mølleaaens Udløb i Fjorden, og netop i det Aar, Stadsretten blev givet, rejstes der en ny Stenkirke i den nyere Bydel ved Vestsiden af Inderfjorden, ligesom den Trækirke, den afløste, indviet til Vor Frue eller St. Maria. Hvor længe Trækirken da havde staaet, er der delte Meninger om; Clæden mener at maatte sætte dens Oprindelse til omkring 1150, andre Beretninger vil først vide af en Frue Kirke hundrede Aar senere. Trækirkens Plads formodes at have været lige Syd for den i 1284 opførte Stenkirke. Den nye Stenkirke skulde blive et betydeligt Bygningsværk af 120 Fods Længde, i Bredden det halve og i Højden 80 Fod. En saadan Byggeplan vidner om baade Storsyn og Evne hos Borgerne, og det skal ikke regnes dem til Last, at de maatte paakalde Hjælp udensogns fra før at faa Kirken bygget færdig.

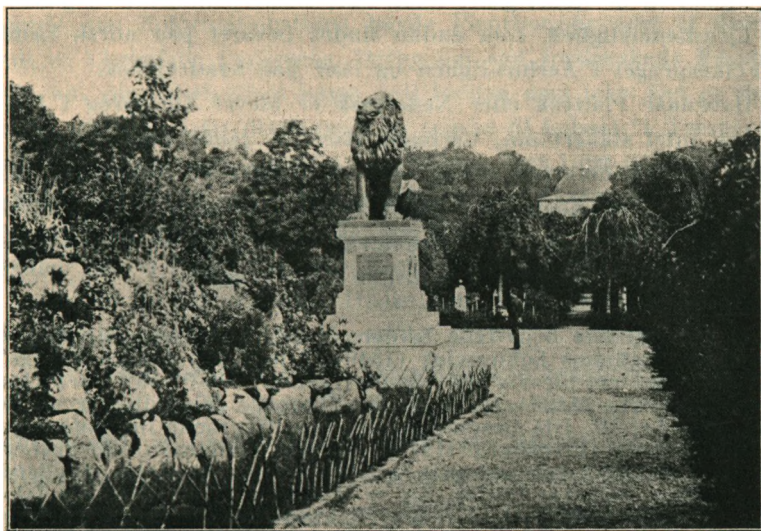
Der er opbevaret et interessant Dokument, som vidner derom; det er et Brev fra Biskop Tyge (Tyko) i Aarhus, hvori der loves 40 Dages Aflad til dem, som med Gaver og Tjenester bidrager til Kirkens Fuldendelse. Det latinske Brev, som hører til Sognets værdifuldeste Arkivalier, er gengivet hos Clæden og efter denne med vedføjet tysk Oversættelse i A. C. C. Holdts »Flensburg früher und jetzt«, samt i dansk Oversættelse i Traps statistisk-topografiske Beskrivelse af Hertugdømmet Slesvig fra 1864. Brevet meddeles her i ny Oversættelse fra den latinske Tekst:

»Tyge, af Guds Naade Biskop til Aarhus, ønsker alle dem, hvem denne Skrivelse kommer for Øje, Naade i vor Herre Jesus Kristus. Da vi, som Apostelen siger, alle skal staa for Kristi Domstol for at faa igen, hvad vi har gjort i Legemet, det være sig godt eller ondt, bør vi møde Dommens Dag med barmhjertige Gerninger og med det evige Liv for Øje udsaa paa

Jorden, hvad vi ved Herrens Gengældelse til mangfoldig Gavn kan høste i Himlen, naar vi fastholder Haabet og Troen; thi den, som saar sparsomt, skal ogsaa høste sparsomt, og den, som saar med Velsignelse, skal høste evigt Liv af Velsignelserne. Da nu Kirkeværgerne og det øvrige Sognefolk i St. Mariæ Menighed i Flensborg havde begyndt at nyopbygge en Kirke af Sten, kan de dog ikke selv fuldføre Kirken, med mindre de i nogen Maade bliver hjulpet med Gaver fra Kristi troende, da nævnte Kirke selv ingen Formue ejer, men skylder gode Menneskers særlige Gavnildhed, hvad den har. Vi vender os da med Bøn, Formaning og Opmuntring i Herren til eder alle, idet vi til eders Synders Forladelse paalægger eder, at I af de Goder, Gud har givet eder, barmhjertigt skal yde fromme Almisser og velbehagelige Kærlighedstjenester til nævnte Kirkes Bygning, for at ovennævnte Kirke ved eders Hjælp kan blive bygget færdig, og I ved disse og andre gode Gerninger, som Herren indgiver eder at gøre, kan opnaa den evige Saligheds Glæder. Men vi, som sætter vor Lid til den almægtige Guds Barmhjertighed og til hans salige Apostles, Peters og Paulus', Myndighed, eftergiver i Naade alle, som i Sandhed angre og bekender deres Synder og har bidraget til nævnte Kirke, 40 Dage af den paalagte Bod.

Givet i min Celle, carsa insula kaldet, i det Herrens Aar 1284.«

Et lignende Brev udstedt af Biskop Bunde i Slesvig, er gaaet tabt, men at Aarhusbispnen paa denne Maade har understøttet Kirkebygningen i Flensborg, er et talende Vidnesbyrd om, hvorledes Byen dengang var orienteret.

Istedløven paa den gamle Kirkegaard.

FLENSBORG SPROGET

AF DR. KARL N. BOCK

At give en fyldig Fremstilling af Flensborg-Sproget paa nogle faa Sider er en vanskelig Opgave; der skal derfor kun forsøges 1) at give en kort Fremstilling af de sproglige Forhold i Flensborg gennem Tiderne og 2) at belyse Flensborg-Sproget gennem et Par Dialektprøver*).

Dansk Sprog og dansk Nationalitet stod endnu omkring 1300 i fuld Kraft i Flensborg. Herom vidner den danske Bylov fra 1284 og den lidt yngre danske St. Knuds Gildeskraa. Fra den gamle Bylov, der er skrevet paa rent Dansk, stammer følgende Sprogprøve:

§ 27. *Um muk a bro.*

*Hwo sum legger sin muk a bro oc later thet ei burt føres innæn manæth, giald thre øræ penning til witæ.**)*

I St. Knuds Gildeskraa indledes Optegnelsen af Medlemmerne med Ordene: *Thet ære the, thær sarligh hawæ giwet theer giawe til sænte Knuts gilde.* — Baade de to nævnte danske Tekster og Flensborg-Haandskriftet af Jydske Lov viser gamle omyldte Nutidsformer *fær, gær, stær, hævær, slær, kymer* o. fl. (faar, gaar, staar, har, slaar, kommer), en gammel nordisk Ejendommelighed, som endnu findes bevaret paa norsk Landsmaal, paa Folkesproget i Aarhus-Egnen og især paa Sønderjydsksk.

Hvornaar Plattysk eller Nedertysk er blevet Talesprog i Flensborg, ved man intet sikkert om; derimod viser de gamle Dokumenter og Protokoller, at fra omkring Aaret 1400 er Nedertysk blevet det raadende Skriftsprog i Flensborg. Den gamle Bylov oversattes til Nedertysk, som efterstaaende Oversættelse af ovennævnte § 27 giver en Prøve paa:

§ 27. *Vmme mes vppe der straten vnde bruggen.*

*) De vigtigste benyttede Kilder: H. N. A. Jensen: *Kirchliche Statistik des Herzogthums Schleswigs* (1840). Allen: *Det danske Sprogs Historie i Hertugdømmet Slesvig eller Sønderjylland* (1857—58). Sach: *Das Herzogtum Schleswig* (1896—1907). P. K. Thorsen: *Afhandlinger og Breve*, I (1927). Otto Schütt: *Die Geschichte der Schriftsprache im ehemaligen Amt und in der Stadt Flensburg* (1919). Marius Kristensen: *Sproget gennem Tiderne* (Sønderjyllands Historie I, 1930). Karl N. Bock: *Niederdeutsch auf dänischem Substrat* (1933). SA = *Wenkers Sprachatlas des Deutschen Reichs* (Material und Karten in der »Zentralstelle für den Sprachatlas des Deutschen Reichs und deutsche Mundartenforschung«, Marburg).

***) P. G. Thorsen: *De med Jydske Lov beslægtede Stadsretter for Slesvig, Flensborg, Aabenraa og Haderslev.*

We synen mes lecht uppe syner straten vnde let ene nicht wech foren in eneme mante, de scal geuen deme vagede III öre pennyck.

Det danske Skriftsprog havde hermed mistet sin Førstefødselsret i den gamle Købstad. Dette Forhold finder sin Forklaring i den stærke Tilflytning af hanseatiske Købmænd og tyske Haandværkere, der bevirkede, at Nedertysk blev almindeligt ved Siden af Dansk, idet den indvandrede fremmede Befolkning formaaede at opretholde sin Nationalitet gennem Tiderne — altsaa modsat Udviklingen efter Hanseaternes Invasion i København og Bergen. Flensborg blev derved i Løbet af det 15. Aarhundrede en tvesproget By. Vel viser en Navnefortegnelse over flensborgske Hus- og Grundejere fra Aaret 1436, at den danske Befolkningsdel var langt den største, men til Gengæld havde det indvandrede tyske Mindretal af Borgere — sprogligt set — en begunstiget Stilling i Kraft af det hanseatiske Handelssprogs herskende Stilling i Datidens Nordeuropa og i Kraft af de slesvigske Hertugers Brug af Nedertysk som Regeringssprog. Det nedertyske Skriftsprog gjordes til Rets- og Forvaltningssprog i Flensborg og efter Reformationens Gennemførelse ogsaa til Kirkesprog. Nedertysken var altsaa blevet det »officielle« og »fine« Overklassesprog, og det stedgroede danske Bymaal var sunket ned til at blive en Almuedialekt. — Vel viser Dokumenterne et gennemgaaende rent Nedertysk af lybsk-nordnedsaksisk-østelbisk Karakter, men de fortæller os intet om Borgernes plattyske Talesprog. Trods Forvaltningens og de dannede og fine Samfundslags korrekte Nedertysk skabtes netop paa den Tid — gennem Almuens Sprogblanding — det gennem Tiderne saa berygtede flensborgske Plattysk. Allerede paa Reformationstiden havde Flensborg-Sproget et daarligt Ry; kendt er Christiern Pedersens Ytring om slet fordanskede Bøger: »Huad skulle wii gøre meth disse bøger, wii forstaa dem icke. Det er flensborgis Danske (thi man taler der Danske og tyske til hoben).«*) Tvesprogetheden havde altsaa ført til en sproglig Usikkerhed, især i det tillærte Sprog; dette gjaldt baade Plattysk og det senere Højtysk. Som Eksempel paa Datidens Misforstaaelse og Fordrejelse af danske Ord kan vi nævne det danske Ord *Angelbo*, som vi finder i *Angelbostrate*, der forvandskes til *Angelbuers'rate* og senere til *Angelborchstrate* (1546), der ligger til Grund for den nuværende Benævnelse *Angelburgerstrasse*.

Kort efter Reformationens Gennemførelse begyndte Højtysk, der som Luthers Sprog havde vundet frem som officielt Sprog i det nedertyske Nordtyskland, at fortrænge det nedertyske Skriftsprog i Flensborg. Det højtyske Skriftsprog kom fra København, idet der allerede kort efter 1530 sendtes kongelige Anordninger paa Højtysk til Flensborg. Byforvaltningen

*) Chr. Pedersens Danske Skrifter IV, 154.

og Domstolene fulgte lidt efter lidt det af Regeringen givne Eksempel. Mest Modstand mod det nye Skriftsprog ydede Kirken, hvor Plattysken først blev fortrængt af Højtysk omkring 1650. Dette Skriftsprogskifte betød et Tilbageslag for det plattyske Sprog i Flensborg, idet det — fortrængt af sin »finere« højtyske Søster — sank ned til at blive en Almuedialekt ligesom det gamle danske Bymaal. Men Dansk var endnu stadig det mest brugte Folkesprog i Samfundets jævneres Lag. Danckwerth*) skildrer i sin »Landbeschreibung« (1652) Sprogforholdene i Flensborg paa følgende Maade: »*In dieser Stadt, ob wol die meisten Bürger die Teutsche Sprache verstehen, und auch zu reden wissen, gestaltsam in den vornehmsten Kirchen zu S. Marien und S. Nicolai Hochdeutsch gepredigt wird, so redet doch das gemeine Volck, wie auch das Gesinde in den Häusern gemeinlich Dänisch, dann auch die gantze herumbbelegene Gegend sich der Dänischen Sprache gebraucht. Es ist aber der Flensburger Teutsch und Dänisch eines so gut wie das ander, die jenigen Personen ausgenommen so gestudieret oder gereiset haben.*«. Det jævneres Borgerskabs Sprog er altsaa i Almindelighed Dansk, omend de fleste Borgere forstaar Tysk. Dog er Byens Sprog stadig ligesaa daarligt som paa Chr. Pedersens Tid; thi »Flensborgernes tyske og danske Sprog er lige gode«, d. v. s. lige slette — en Dom, som Ole Borch og den kendte Flensborg-Rektor Johs. Møller (1691) har bekræftet. Flensborg var altsaa en tvesproget Ø i et dansk Sproghav, et Forhold, der holdt sig til ind i det 19. Aarhundrede. Først omkring 1800 slettedes nemlig den gamle Sproggrænse ved Sli-Danevirke, idet et af nedertysk Bysprog paavirket Plattysk begyndte at erobre Sydangel og Landsbyerne Nord for Danevirke, og samtidig havde den sproglige Udvikling i Flensborg ført til Nedertyskens Sejr i Byen. Men som Udgangspunkt for Plattysk paa Landet har Flensborg — modsat Husum, Bredsted og Slesvig — kun spillet en ubetydelig Rolle; thi ogsaa efter 1800 forstod alle eller saa godt som alle i Flensborg Egnens danske Folkemaal, og der taltes aldrig andet end Dansk med Bønderne, naar disse kom til Flensborg for at købe eller sælge. Endnu 1840 talte — ifølge Jensen — Borgerne i Flensborg Dansk med Landmanden, naar denne holdt fast ved sit Sprog. Men Landbefolkningen i Angel og Mellemslesvig holdt nu ikke længere fast ved sit jyske Maal; thi netop i første Halvdel af det 19. Aarhundrede førte Tyskens dominerende Stilling som Rets-, Kirke- og Skolesprog og som det fine Sprog — *dat is so gemein un spreken Dänsch* og *he is en Bur, he sprikt Dänsch* —, den tiltagende økonomiske Orientering mod Syd og den national-politiske Udvikling i Forening til et Sprogskifte i Angel og Dele af Mel-

*) C. Danckwerth: *Neue Landesbeschreibung der zwey Herzogthümer Schleswig und Holstein*. 1652.

lemslesvig — en Udvikling, der har ført Sprogrænsen op til Flensborg-Læklinien. Men trods dette vil en sønderjydsk talende Nordslesviger endnu den Dag i Dag kunne blive betjent paa sit Sprog, naar han besøger Flensborgs gamle Forretninger.

Hvordan lyder saa Flensborg-Sproget — eller Flensborg-Sprogene? Først en Prøve paa Flensborgs plattyske Bymaal: 1) et Par Sætninger fra Prof. Wenkers Sprogatlas (SA) i Marburg: *De Föt dahn mi fei weh. — Du bist noch nich grot noch to, un drinken en Buddel Wien ut. — Oever Nacht is (hett) de Snee bi uns liggen bleven, äwer vun Morgen is 'n opdaut. — Können i nich noch en Ogensteblick na uns tōwen, so gahn wi mit ju.* — 2) et Afsnit af et plattysk Brev, som Hjemmelsmanden til ovenstaaende plattyske Sætninger, Lærer J. J. Callsen, i Aaret 1880 sendte til Prof. Wenker i Marburg (Callsen fortæller i sit Brev om Oversættelsen af Wenkers 40 Sætninger og om en Flensborgers Syn paa sit Sprog):

As wi em dat flink harn vertellt, slog he en Hals up, un lacher na uns. »Na,« seern wi, »lach doch nich doorna!« »Ja,« seer he, »dat mut ick rein! Wikke wat, un sidde un brüen sick de Kopp mit! Wülln I so'n Snack to Papiers bringen? De Flensborcher hem ja gar keen Sprak! Hört doch mal, de Lüde hier dörch enanner snacken:

De Ene hett en s l i m m e, de Annere en bö s e, un de Drürre en bollen Hand; — De Hiere ward, de Dare blivt krank; — de Ene is gesund wesen un de Annere hett et wesen; — de Hiere hett ö h m e Föt, de dare d o h n de Föt w e h, de Drürre dohn se vul gar fei weh; — Een w i l l kamen, de Annere s c h a l l kamen un de Drürre ward kamen; — en Jung d ö r f nich utgahn för Vadde, de annere m a g nich för Mudde un en Drürre s c h a l l nich för Grossmudde; — de ene Broder is fullen, de annere het fullen; — een Schipper reemt ju öwer in et Boot, de annere sett ju äwer; een Däne sett sin Sprak äwer in dütsch, de annere äwersett et; — de ene brukt Mund, de annere s c h e l l t; — de ene gift Hals, de annere prahl, bald lut un bald hoch; — een Köksch s e n g e r t de Grütt, de annere s w i e t 'n un en Drürre b r e n n 'n an; — de ene sitt sin Unkel i s t o r b e n, de Dare sin Tante is oder hett d o d t b l e w e n un för sin Grossmudde i s o p l ö s t w o r d e n; — de ene sitt bi dat Disch, de annere bi de Disch; de ene sin Fru set de Kaffe. a n d a t D i s c h, de annere u p d e D i s c h, un so kunn ick noch en Stunne bibliwen un tellen up.

Von so'n Snack ward een ja rein tumbig in'e Kopp. De dare Herr Dokter oder Professor hett ja ock nich enmal Tid to, un lesen all ju dwatsche Kram dör. Schull he so'n Brewe lesen vun all de Statschonen, he hett sick makt, so kehm he ja rein um en Hals. Wenn he will weten,

wodennig de Lüde hier spreken, so lat em sülm herkamen un hören dat, da hett he ock beten gut von.

Hvad fortæller saa disse Tekster os? 1) Nutidsformernes Flertalsendelse *-en* (f. Eks. *gahn, können, wülln, hem*) og de svage Datidsformer paa *-er (n)* (f. Eks. *lacher, seer, seern*) viser, at Flensborg Plattysk har sin Oprindelse i Middelalderens nedertyske Skriftsprog og ikke i det holstensk-plattyske Folkemaal, hvor Udsagnsordenes Nutidsformer ender paa *-et*, og Datidsformerne er uden Endelse. — 2) De mange danske Laaneord (f. Eks. *öhm, fei, bollen*), den stærkt dansk-paavirkede Ordstilling (især Konstruktionen med *un* — svarende til dansk *å = at* — i Stedet for med *to*, svarende til højtysk *zu*), Formen *'n* om Sneen og Grøden (af dansk *den* eller *'en*, modsat ægte Plattysk, der har *he* eller *se* om Ting), og Stedordet *I* (i Stedet for *Ji*), viser det danske Grundlag, hvorpaa Flensborg Plattysk er opstaaet. — I Udtalen viser *g* som *ch* (f. Eks. *chut, chrot, god, stor*) tilbage til det nedertyske Skriftsprog, mens det skarpe, ustemte *s* gaar tilbage til Dansk, der mangler det bløde, stemte tyske *s*. — Det plattyske Sprog i Flensborg er ikke et oprindeligt nedertysk Folkemaal — som Plattysken i Holsten og Egnen Syd for Danevirke —, men en »tillært« og af sin »jydske Arvesygdom« præget Bydialekt — en nedertysk Podekvist paa overvejende dansk Sprogstamme.

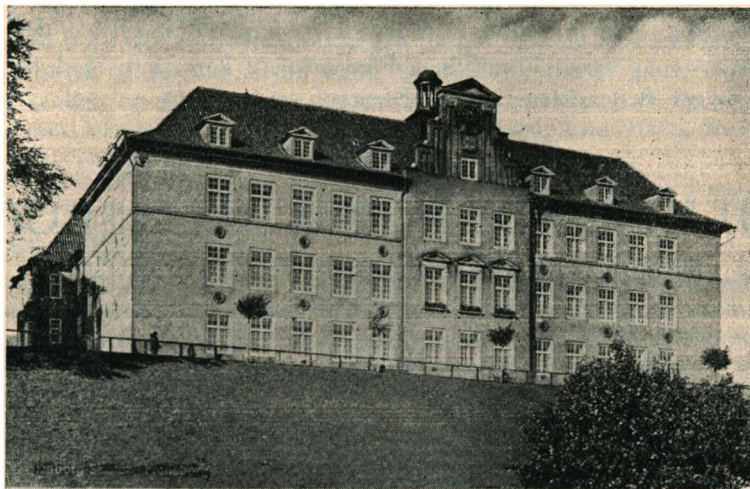
Det samme kan med en vis Ret siges om de indfødte, jævne Flensborgeres Højtysk, der gennem Byens Plattysk har overtaget de gamle nedarvede danske Paavirkninger, saa at vi i Flensborg Højtysk kan finde den samme danskpaavirkede Sætningskonstruktion som i de nordslesvigske Byers folkelige Højtysk. Lad os anføre et Par »berygtede« Sætninger fra Sach (III, 259): *Das soll ich schon tun* eller *Komm ein, mein Chute, und krieg dich was* eller en flensborgsk Dames Udtalelse om Keiserens Fødselsdag i Lyksborg: *Nein, mein Chute, man sollte doch meinen, sso ein wär' hoch genug ssu und ssehen ssu und kriegten sich was Warmes*. — Selvom den dygtige tyske Skoles korrigerende Indflydelse har gjort og vil gøre sig gældende, saa er Vejen til et korrekt Flensborg-Højtysk sikkert endnu meget lang.

Om Flensborgs danske Bymaal i de sidste Aarhundreder ved vi intet udover Gengivelsen af Fiskerkonernes Raab med *lawend Tåsk* (levende Torsk*), hvor Ordet *lawend* viser en Lydudvikling, som vi ogsaa finder i danske Laaneord i Byens Plattysk (f. Eks. *vraulich, vrøvlet, Traueln, Trævler*), og som minder om Udviklingen i Aabenraas danske Bymaal, hvor *ev, ov, øv* og *av* udtales som *aw (au)*. Ifølge Meddelelse fra Magister Bjerrum mindes en i Engelsby ved Flensborg i Aaret 1847 født Mand Koner-

*) Slesvigske Provindsiafterretninger 1864, p. 614.

nes Raab og fortæller derom: *Væn di gik mæ Tâsk â Ga i æ Staj, så præ:l di: Vil I ha lawen Tâ-sk?* Den typiske *aw*-Forbindelse viste sig ogsaa i *Raw* (Ræv), *Braw* (Brev), *skraw* (skrev), *Lawerda* (Lørdag). Dog vover Optegneren ikke at drage større Slutninger om Flensborgs gamle Bymaal paa Grundlag af det faatallige og usikre Materiale. — Den danske Dialekt, der høres i Flensborg, er vistnok uden Undtagelse nordslesvigsk Folkemaal.

Det danske Bymaals tragiske Skæbne i Flensborg finder sin Forklaring i den tidlige Fortrængning af det danske Skriftsprog. Den gensidige Paavirkning af Skriftsprog og Folkemaal — hvormed de indledende om-

Duborgskolen.

talte danske Flensborg-Dokumenter saa klart vidner — blev derved afbrudt. Byens danske Talesprog blev et Stedmaal, der savnede sit naturlige Rygstød, Forbindelsen med sit Kultursprog, og maatte derfor være dømt til at føre en haabløs Kamp mod det af et fint og mægtigt Skriftsprog fremhjulpne og beskyttede plattyske Talesprog. Kun i den lille Helligaandskirke fik det danske Bibelsprog Lov til at lyde gennem Tiderne.*) Men da Skolen havde fulgt det tyske Kirkesprog, maatte det danske Kirkesprog — et rodhugget Træ — komme til at føre en sygnende Tilværelse. Det danske Skolesprogs Oprensning efter 1850 fulgtes af 1864. — Men trods al Modgang opgav det danske Skriftsprog ikke Flensborg; derom vidner Forholdene den Dag i Dag: den danske Gudstjeneste i Helligaandskirken, de mange Aargange af Flensborg Avis, Duborgskolens og den dansksprogede Kommuneskoles Arbejde og Biblioteket i Flensborghus med sine Tusinder af

*) H. F. Petersen: Danske i Sydslesvig (1933).

danske Bøger, der aldrig savner Læsere. — Det vragede danske Skriftsprog kom til at overleve det danske Bymaal, og det vil ogsaa i Fremtiden have sin Plads i Flensborg — og det ikke blot indenfor det danske Mindretals kulturelle Virksomhed, men ogsaa indenfor Byens Næringsliv; thi Grænsens Nærhed og det danske Skriftsprog i Nordslesvig gør og vil vedblivende gøre sig gældende i den driftige Handelsby, der fra gammel Tid har sat en Ære i at kunne betjene Kunderne fra Oplandet paa det Sprog, de ønsker.

Gid da de tre nærbeslægtede Flensborg-Sprog — Flertallets og Mindretallets Sprog: Plattysk og Højtysk og Dansk i Skikkelse af Sønderjydsk og Rigssprog — maa vedblive at leve i fredelig Forstaaelse i den gamle Fjordby, saa at ogsaa Fremtidens Flensborgere kan være med til sprogligt at bygge Bro mellem Syd og Nord!

FOLKEMINDER FRA FLENSBORG

SAMLET AF SKOLEBØRN I DUBORGSKOLEN

VED J. K. PETERSEN

SAGN

MORDERGRUBEN

Kløften, som Landevejen ved Frederikshøj gaar igennem, hedder Mordergruben, fordi der her for mange Aar siden blev begaaet et Mord.

E. Schmidt.

SKATTEN I DUBORG SLOT

Da der endnu stod to Stykker af Duborg Slot tilbage, gik en gammel Soldat Vagt der. En Nytaarsnat kom der en Dame og spurgte ham, om han vilde have mange Penge. Han sagde ja. Men, sagde hun, han skulde dele dem i tre Dele, en til de fattige, en til Kirken, og den tredie Del maatte han selv beholde. Det lovede han saa. Saa skulde han følge hende ned gennem en underjordisk Gang. Da han saa alle Pengene, tænkte han: Dem beholder du for dig selv! — Men da var de paa een Gang borte.

Sofie Rask.

MYTTERI

Det var i Begyndelsen af det 18. Aarhundrede. Da gik der et stort Sejlskib ud fra Flensborg. Om Bord paa det var en Kaptajn, hans Kone og Barn, en Styrmand, syv Matroser og en Kok. Da de var ude i rum Sø, sprang Skibet læk. Hurtigt firede Matroserne Redningsbaaden ned, inden Kaptajnen kom til. Kokken sprang over Bord og vilde klamre sig til Baaden. Da tog Matroserne en Økse og huggede Hænderne af ham. Et andet Skib kom til og tog Kaptajnen med Kone og Barn om Bord; ogsaa Kokken fiskede de op. Baaden med Matroserne blev indhentet, og de blev alle

taget til Fange. Kaptajnen forlangte dem straffet, og de blev alle dømt til Døden. Paa Henrettelsesdagen blev de alle læsset bagvendt paa en almindelig Kærre og halshugget ude ved Hornskov lige uden for Flensborg. Den ene Matros var imidlertid uskyldig. Men da Benaadningen kom fra Kongen, var han netop blevet halshugget. Ved Grænsen af Jaruplund Mark staar der en Sten med Aarstallet.

Emanuel Kræfting (efter Bedstemoderen).

MYTTERIET NOK ENGANG

Engang sejlede et Skib ud af Flensborg Fjord. Mandskabet, som bestod af 12 Matros og en Kok, var meget utilfreds med Kaptajnen. Da de kom ud i rum Sø, gjorde de Mytteri og kastede Kaptajnen over Bord. Kokken, som ikke vilde tage Del i denne Forbrydelse, kastede kun Kaptajnens Tøfler over Bord. En Dag løb Kokken fra Skibet og kom til Flensborg. Han gik til Politiet og fortalte, hvad hans Kammerater havde gjort. Mandskabet blev fanget, og efter et kort Forhør blev de tolv dømt til Døden, men Kokken blev benaadet. De blev henrettet paa Jaruplund Mark, hvor der endnu staar en stor firkantet Sten til Minde om dem.

Henrik Lyers.

SLOTTET I FRUERSKOVEN

For mange Aar siden laa der ude i Søen i Fruerskoven et dejligt Slot. Der boede en ond Ridder ved Navn Flens. Han var meget grusom mod sine Undersaatter og plagede dem med meget store Skatter. Mangen en fattig Familie havde næppe det daglige Brød, men paa Slottet var der hver Dag Fest med Sang og Musik. Alle de Folk, der stod under ham, hadede ham og ønskede, at Slottet med Ridderen vilde synke i Vandet.

En Nytaarsnat var der som sædvanlig Dans og Musik paa Slottet. Men da Klokkeren slog 12, sank hele Slottet ned i Vandet. Der fortælles, at hver Nytaarsaften Klokkeren 12 rejser Slottet sig igen, og unge Jomfruer danser til Klokkeren 1, hvorefter Slottet synker ned igen.

Efter denne Ridder Flens skal Flensborg have Navn.

Christine Christensen.

TROLDSØ

I Trold sø var der engang en Ø, og paa denne laa der et Slot. Engang kom der mange Fjender og belejrede Slottet. Men pludselig gik Slottet under. Naar man vil have det op igen, skal man Nytaarsnat Kl. 12 løbe tre Gange rundt om Søen uden at aande, saa kommer Prinsen og Prinsessen op.

Alberta Nielsen.

FREDSHØJEN

Egnen omkring Fredshøjen var engang i Krig med Flensborg. Det kom til Vaabenstilstand, og begge Parter mødtes paa en Bakke. Her blev de forsonede, og derefter blev Stedet kaldt Fredshøjen. Der er nu en Kirkegaard.

Ludvig Lienhard.

RØVERNE VED KLUS

Imellem Klus og »Kleinsiedlung« har der i gamle Dage været en Kløft, og der har der boet nogle Røvere. De bandt lange Strikker over Vejen, og naar der kom en Vogn forbi, og Hestene stødte til Snoren, ringede det nede i Røverhulen, og saa kom Røverne ud. — En Vej derhenne hedder endnu »Bossenweg«.

Valter Marxen.

DEN BLAA SLANGE PAA DUBORG SLOT

I Ruinerne af Duborg Slot levede der engang en blaa Slange, som bar en lille Krone paa Hovedet. Den viste sig kun een Gang om Dagen, og det var et Øjeblik i Middagstimen. Den, der kunde fange den eller tage Kronen fra den, kunde blive lykkelig. Kongen vilde give ham 20,000 Daler Kurant; for den, der ejede Kronen, var forbundet med de evigt levende.

Ruth Axen.

FORTÆLLINGER OM FREDERIK DEN SYVENDE

FREDERIK DEN SYVENDE I BORGERFORENINGEN

Det var Natten oven paa et Gilde, at Frederik den Syvende og Grevinde Danner skulde sove i Borgerforeningen. Men den skrøbelige Seng kunde ikke holde til disse to svære Mennesker, og den knækkede sammen. Næste Formiddag fortalte Kongen det. Man spurgte saa, hvordan det var gaaet Grevinden, og Kongen svarede: »Hun sov som en Engel!«

Thomas Jessen.

FREDERIK DEN SYVENDE OG DEN FATTIGE KONE

Engang kom en fattigt klædt Kone vesterfra i sine Træsko til Lyksborg Slot. Vagtposten vilde ikke lade hende komme igennem, og hun lavede et frygteligt Spektakel. Kongen, der sejlede i en Baad paa Søen, saa Oprinet og raabte: »Lad Konen komme ind! Jeg skal straks komme!« Nu havde Konen fattet Mod, og idet hun gaar op i Slottet, stiller hun sine Træsko ned for Trappen og siger til Lakajen, at han skal passe godt paa dem. Saa kommer hun ind til Kongen. — »Goddag, Hr. Konge, men min Gud, hvor er De dog blevet tyk, siden jeg har set Dem sidst!« — »Ja,« svarer Kongen, »saadan Bestilling indbringer ogsaa noget!« — Endelig kommer Konen da frem med sit Ærinde. Hendes eneste Søn var blevet taget til Soldat, og hun kunde meget daarligt undvære ham. Kongen gav hendes Søn fri, og ved Bortgangen gav han hende 30 Specier. — Om Lakajen endnu stod og passede paa hendes Træsko, fortæller Historien ikke noget om.

Thomas Jessen.

FREDERIK DEN SYVENDE TIL SKYTTEFEST

Efter Skydningen i St. Knuds Gilde var Kong Frederik den Syvende til Bords med Aarets Skyttekonge, Kobbersmed Beyer. Denne skulde i Kraft af sin Kongeværdighed partere Stegen og vil — som Skik var — bruge sin

Dolk dertil. Men han kan ikke faa den trukket ud; den er rustet helt fast. Saa siger Kongen, der sidder ved hans højere Side: »Hr. Beyer, den kunde De da ogsaa have pudset lidt til dette Gilde!«

Thomas Jessen.

SPØGELSESFØRTÆLLINGER

DEN SORTE MAND VED SØEN

Der var engang en Kone; hun boede nede ved Søen, der i gamle Dage var ved Mellemgade (Flensborg). Hver Aften, naar hun saa ud af Vinduet, steg der et sort Menneske op af Søen og gik tre Gange rundt om den. Da hun skulde dø, fortalte hun det til de Folk, der skulde bo der efter hende. Men de kunde ikke se ham; han kom ikke igen.

Louise Isop.

DAMEN I SILKEKJOLEN

Ved Marietrappen i Nørregade i Flensborg har der før staaet et gammelt Hus, og i det boede min Bedstefaders Ven. Til ham kom der hver Aften en Dame i Silkekjole. Hun maatte først gennem et Vaskehus og saa op ad en mørk Gang og op ad en Trappe. Hun kom hver Aften bestemt Kl. 12. Naar hun kom, sagde Manden altid: »Nu kommer hun!« Men Konen kunde ikke se Spøgelset. Naar det kom ind ad Døren, gik det altid hen til Mandens Seng og tog fat i hans Fødder. Konen stillede Sengen om, men det hjalp ikke; Spøgelset gik rundt om Konens Seng og hen til Mandens. Senere blev han syg og døde, og hans Kone flyttede hen i en anden Lejlighed. Saa blev Spøgelset borte.

Marie Nissen.

BORGMESTER POMMERING

Der har levet en Borgmester her i Flensborg ved Navn Peter Pommering. Han var saa haard og grusom. Der var en Pige, han godt kunde lide; men hun kunde ikke lide ham. Da lod han hende levende begrave i Nærheden af Konsulatet. Da Borgmesteren døde, fandt han ikke Ro i Graven, og saa gik han i Nørregravene og spøjte. Oppe ved Helligaandsgangen var der en stor Port; der gik Børnene og bankede paa og raabte: »Peter Pommering, kom ud!«

Magdalene Andresen.

SPØGELSET VED PAPIRFABRIKKEN

Papirfabrikkens tidligere Ejer, Hr. Walther, var gift med en meget ondsksfuld Kvinde. En Søndag Morgen, før hun gik i Kirke, bandt hun Tjenestepigen til en gloende Ovn. Da hun kom hjem, stod Skelettet endnu bundet til Ovnen. Det var hende ligegyldigt, om det stod der eller ej, men da hun saa til Hovedet — Tænderne var skinnende hvide — blev hun vred, tog en Stol og slog til Skelettet med den, idet hun sagde: »Tør du endnu staa og grine mig op i Ansigtet!«

Da hun døde, kunde hun ikke faa Ro i Graven. Hver Nat fra Kl. 12 til 1 kom hun og regerede frygteligt. Men mærkeligt nok gjorde hun ingen Mennesker Fortræd. Hun løb om mellem Træstakkene og væltede Borde og Bænke.

Omsider fik Arbejderne en Præst til at mane hende bort. Men hver Nytaarsnat kommer hun et Hanefjed nærmere til Papirmøllen, og naar hun naar den, skal den enten synke i Grus eller gaa op i Flamme.

NB. Papirmøllen er allerede brændt een Gang, og der siges, at Branden knytter sig til Sagnet.

Herman Hansen.

GAMMEL TRO

Hvidkaal skal plantes en Torsdag, hyppes tre Torsdage efter hinanden, og naar Hjertet begynder at lukke sig, skal der strøs Salt i tre Torsdage paa Rad.

Fru Berthelsen, Flensborg.

— Min Bedstemor har fortalt mig, at hvis man saa et Lys i Mosen, skulde der dø en. Var Lyset blaat, var det en Mand, var det rødt, en Kone.

Theodor Thomsen.

— Naar man gaar ud Juleaften med et hvidt Lagen over Hovedet og kigger ind ad Vinduet, da kan man se, hvem der skal dø i Løbet af det næste Aar. Han sidder da og spiser Grød med Skeen i Halsen.

Ludvig Lienhard.

ET EVENTYR

Der var engang en Prinsesse, der ikke maatte gaa i Skoven, for der var en Heks, og hun fortryllede Folk til andre Mennesker. Men Prinsessen kunde ikke holde det ud; hun tog Nøglen og laasede Porten op og løb ud. Portvogteren raabte efter hende; men hun vilde ikke høre. Hun gik helt dybt ind i Skoven. Der saa hun en Aa. Hun gik derhen og vilde drikke af Aaen; men da hun bøjede sig derover, saa hun sig selv, og hun sagde: »Nej, hvor er jeg smuk!« og bøjede sig endnu længere ned. Da faldt hendes Guldkrone af Hovedet, og hun begyndte at græde. I det samme begyndte det at tude, og der kom en gammel Kone og fortryllede hende til en gammel Bondepige. »Vil du med mig hjem og passe mine Faar?« sagde Konen til hende. Saa gik hun med og var hos Konen; men det var saadan en slem een.

En Dag lod Kongen bekendtgøre, at den, der kunde finde Prinsessen, skulde have hende til Gemalinde. En Kongesøn, som kom forbi Aaen i Skoven, saa noget lyst i Vandet. Da han saa, at det var Prinsessens Guldkrone, bragte han den til Kongen. Kongen tilkaldte alle unge Piger paa seksten Aar og sagde, at de skulde op paa Slottet og prøve Kronen. Der stod hele Gaarden fuld af Folk, som ikke kunde passe den. Da sagde en af dem: »Lad os dog hente den lille Pige, der gaar ude paa Marken og vogter Faar!« De hentede hende, og hun blev prøvet. De andre stod

ude i Gaarden og ventede; men hun kom ikke ud igen; thi da hun fik Kronen paa, blev hun forvandlet til en Prinsesse igen, og hun og Prinsen levede lykkeligt sammen.

Marie Wennrich.

EN FOLKEVISE

En vakker Ven jeg har udvalgt;
jeg elsked hende alt overalt.
∴ Jeg tænkte, at hun skulde vær' min Trøst,
og hvile hos mit unge Bryst. ∴,

En Aften jeg i Lunden gaar,
jeg gik og faldt saa mangen Taar;
∴ jeg tænkte paa min fagre Ven,
at vi nok snart skuld' ses igen. ∴:

En gammel Mand ved Vejen sad,
han sagde disse Ord for sandt:
∴ »Hør, hvorfor græder du, min Ven,
finder du slet ingen Trøst igen?« ∴:

Den Ven, som du nu tænkte paa,
hende skalst du aldrig, aldrig faa;
∴ for hun har faaet en anden kær,
'og derfor du bortkastet er. ∴:

»Og hvis jeg hende ej skal faa,
saa rejser jeg saa langt herfra;
∴ jeg rejser lige til Amerika,
for aldrig mer at vend' tilbage. ∴:

Farvel, min Far, farvel, min Mor,
farvel, min Søster og min Bror,
farvel du min utrofast Ven,
vi ses vel snart engang igen,
farvel, du min utrofast Ven,
vi ses igen i Himmelen.«

Anton Derda.

Sdj. Maanedsskrift har tidligere bragt følgende Folkeminder fra Flensborg:

Sagn og Fortællinger: II 64, II 79, II 95, II 112, II 190, V 20 ff., V 59 ff.

Overtro: II 94 og 110.

Remser: II 61, III 10, IV 72, IX 80.

Gaader: II 61, II 78.

Ordsprog og Sæjer: III 30.

Folkeviser: IV 181.

DANMARKS RIGES BREVE

Ved Historisk Fællesforenings Aarsmøde i Kolding holdt Dr. phil. Fru Lis Jacobsen et Foredrag, som vi vil have den Glæde i Løbet af Februar Maaned at sende vore Holdere i Særtryk.

Vi har endvidere truffet Aftale om senere at kunne sende Holderne Udgangen af de sønderjydske Breve fra Middelalderen som Gave fra Maanedsskriftet og er overbevist om, at de vil blive modtaget med Interesse som det værdifulde Kildestof til Sønderjyllands Historie, som allerede Fru Lis Jacobsens Foredrag viser, de er.

Naar vi først har kunnet sende Fischers Folkesagn og nu sender nye værdifulde Tillæg til Maanedsskriftet, skyldes det udelukkende vore Annonce-Indtægter, og vi skal derfor henlede Holderes og Læseres Opmærksomhed paa vore Omslagssider.

R e d.

Festtoget til det danske Aarsmøde i Flensborg.

Anders Lervad & Søn

Askov pr. Vejen
Fabrikation af: Haand- og Kunstvæve med alt Tilbehør, Høylebænke og Værktøj til Sløjd og Husflid. - Bogbinderværktøj. - Kurvemager-værktøj. - Alt i prima Kvalitet med fuld Garanti og til billigste Priser. Priser paa Forlangende.

Støt dansk Industri

N. E.

BRØRUP-VÆVEN.

Eneste danske Væv, der tilfredsstiller de mange Krav, der stilles af Hjemmevæverskerne. - - - - - *Forlang Tilbud!*
Poul Clausen, Brørup, Leverandør til Væveskolen Askovhus.

Korups Have - Valby

Restauration - Selskabslokaler - Teatersal
Keglebane - Spilleværelser

anbefales til sønderjydske Foreninger.

C. Heckmann, Restauratør.

A/S FAKSE KALKBRUD

Frederiksholms Kanal 16 Telefon Central 9123.

GØDNINGSKALK

98 pCt. kusur Kalk (am. Latitude) i Varen, som den leveres - ca 100 pCt. passerer 1 mm Sigte

Graasten Bank A/S

Kontortid 10-12 & 2-4
GRAASTEN

Rødding Bank

Aktieselskab
RØDDING

Magasin Morfeus

Krystalgade 7.

Specialforretning
i Sengeudstyr

AKTIESELSKABET

Svendborg
Øxenbjerg Dampmølle
Manitoba Best.

Sønderjydske Landmænds

Andels - Smørsalgsforening
Sønderborg.

ALSISK FRØAVL

Sønderborg Telf. 18
Alle første
Klasses Stammer.

Svendborg Dampmølle

anbefaler sine forskellige for-
trintlige Melsorter. Specielt
„Navigator“ og „Saturn“

„DEGO“

Havregryn er
de sundeste

Dansk Paramenthandel

K. F. U. M., Gothersgade 115 A.
København K.

Kirke-Effekter, Tal til Kirketavler
Præstekjoler, Alter-Særkalke

Askov Sløjdskole

Vejen St. Telf. 17 Askov.
Skolen for Overgangsalderen.
Amtsunderst. skal søges inden 1. Juli.
Statsunderstøtt. søges indtil 15. Nov.
Skema og Skoleplan sendes frit.
Kristine og Anders Nielsen.

Kolding Staalbørstefabrik

K. Malta Nielsen
Kolding.

Spare- og Laanekassen i Aarhus.

St. Torv 6. Aarhus. Telf. 101.
Kontortid: 10-1 og 3-6.

Vejen Sparekasse.

Kontortid 10-12 og 2-4.

VEJEN.

A/S Det Nordiske
Kamgarnspinderi,
Sønderborg.

H. Rasmussen & Co.

Aktieselskab.
Frederiksgade 37-39. Telf 59.
Odense.
Jernstøberier.

Væveskolen „Askovhus“

Indeh.: Paula Trock & HennyBaumann
Staaer kendt teknisk Skole med 6 Maa-
neders Kursus, samt 2-arrige Kursus for
Læretinde- og Eshvævsuddannelse.
Forlang Prospekt. Tlf. Sønderborg Nr. 1003

Dampmøllen Viktoria

Aktieselskab
ODENSE

Esbjerg Jernstøberi & Maskinfabrik

Jensen & Olsen
Esbjerg
Telf. 31

Gummistøvler

De Forenede Teglværker

Akts. ved Aarhus Akts.
Kontor: Parkallé 15,
Telf 644. Aarhus. Telf. 6444.
Facadesten, Tagsten, Radial-
sten, glass. Tagsten
og Mursten.

Andelselskabet Odense

Eksportslagteri
ODENSE

ANDELS-PENSIONSFORENINGEN

(gensidigt Pensionsforsikringselskab)

Telf. Central 2728

Rosenørnsallé 1. Kbhvn. V.

+

Kollektive Pensionsforsikringer**Marius Knudsens Efterf.**

(R. Westergaard)

Sct. Jørgensgade 214 - Odense - Tlf. 247

ARTESISK BRONDBORING**C. C. KLESTRUP**

Haandværkerforeningens Selskabslokaler

Greve Moltkes Palæ

Dronningens Tværgade 2 — Telefon 8066

København

Foreslaa Deres Nabo at abonnere paa
 „Sønderjydske Maanedsskrift“
 Kr. 6.00 aarlig.

B.K.

ODD-FELLOW-PALÆET.**KONCERT - BAL - SELSKABSLOKALER**

TELF. 1222 KØBENHAVN K. TELF. 12722

Forlang**Hedobald Petersens**

anerkendte Vinsorter.

F. L. Smidth & Co. ^{A/S}

Ingeniører og Maskinfabrikanter,

København K.**Vestergade 33****Charlottenlund Travbane**

Sæsonen beg. 31. Marts.

Abonnementskort:

Sadleplads og Tribune Kr. 35,00

Totalisatorplads . . . Kr. 28,00

(begge inklusive Skat).

Restaurant

Frihedsstøtten

Vesterbrogade 6

vis a vis Hovedbanegaarden

Frokostretter**Middag****Koncert**

Populære Priser.

Spis

Nissens ægte Pumpnickel-Brød

Det er dansk!

Aabenraa Pumpnickelfabrik.

HANS DAU

Møbelsnedkeri — Antikviteter
 Stilfuld Restaurering af gamle
 Snedker- og Billedskærerarbejder

Ribe**Snoghøj** <sup>Gymnastik-
højskole</sup>
Fredericia.

3 Maaneders Sommerskole.

5 — Vinterskole.

Skoleplan sendes.

Jørgine Abildgaard. Anna Krogh.

A/S

Sønderjydske Frøforsyning

Aabenraa. Telf. 47.

Frøleveringerne er underkastet

Statsfrøkontrollens selvvrkende

Kontrol.

Alle 1ste Kl.s Stammer føres.

Axelsen & Thomsen

Aktieselskab.

Slotsgade 10—12. Telef. 1565.

Slagelse.

Hugo Dorph**Taastrup**

Telefoner: 2 - 77 & 333

Drengkonfektionsfabrik